Uluslararası Cami Sempozyumu (Sosyo-Kültürel Açıdan)

08-09 Ekim 2018 MALATYA

BİLDİRİLER KİTABI

I. CİLT

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İnönü Üniversitesi
(İlahiyat Fakültesi)

İnönü Üniversitesi Yayınları No: 39
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 3

Sertifika No
26607

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

Takım Numarası
978-975-8573-80-6 (Tk)

ISBN
978-975-8573-81-3

1. Baskı Aralık 2018 Ankara 1.000 Adet

Editörler
Prof.Dr. Fikret KARAMAN
Dr. Öğr. Üyesi Emine GÜZEL
Dr. Öğr. Üyesi Fethullah ZENGİN
Arş. Gör. Ömer TOZAL

İsteme Adresi
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
44280 Kampüs / MALATYA
Telefon: (0422) 377 49 99
e-posta: ilahiyat@inonu.edu.tr

Baskı
TDV
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
Serhat Mah. 1256 Sokak No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Açıklama: Bu Sempozyuma 6 yabancı ülkeden temsilci katılmıştır. Bu eserde yer alan tebliğ metinlerinin tüm sorumluluğu, yazarlarına aittir.

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.V) NAMAZ KILDIĞI YERLERİN MESCİTLEŞTİRİLMESİ

Selahattin YILDIRIM[1]

Özet: Hz. Peygamber'in (s.a.v) namaz kıldığı yerlerin mescitleştirilmesini konu edinen bu çalışmada otuz civarında mescitle ilgili bilgi verilmiştir. Konu dört başlık altında incelenip sonuca bağlanmıştır. Bunlar, Hz. Peygamberin mescit ziyaretleri, Hz. Peygamber'in bizatihi inşâ ettiği mescitler, Hz. Peygamber'in namaz kıldığı yerde inşâ edilen mescitler, Hz. Peygamber'in çeşitli vesilelerle ziyaret edip namaz kıldığı mescitler şeklindedir. Çalışmada söz konusu mescitlerde Hz. Peygamber'in ne zaman ve hangi münasebetle namaz kıldığı, buralarda meydana gelen olaylar, bu mescitlerin tarihteki ve günümüzdeki durumlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Medine, Mescit, Namaz

TURNING THE PLACES INTO MASJID WHERE USED FOR PRAYING BY PROPHET MUHAMMED

Abstract: In this study, the mosques where the Prophet Mohammad (pbuh) prayed nearly thirty mescitization masjıd, was given information. The subject is examined and concluded under four titles. These are; Hz. Prophet's Masjid visits, The mosques built by the Prophet himself, the mosques built in the place where the Prophet prayed, The Prophet visited a number of occasions and prayed in the form of masjids. In the study of these mosques, when and why Prophet prayed, events occurring here, in the history and current status of these masjids is mantioned.

Keywords: Prophet, Madina, Masjıd, Pray

Giriş

İbadetin doruk noktası namaz, namazın en önemli rüknü ise secdedir. Bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: "Kulun Allah'a en yakın olduğu an secdedir. Secdede çok dua edin!"[2] Allah'a bu kurbiyetin yaşandığı mekânlar Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde mescit olarak adlandırılır ve birçok yerde zikredilir. Yüce Allah, kendisine ibadet etmek gayesiyle tesis edilen mescitleri zatına is-

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, selahattin.yildirim@inonu.edu.tr.

[2] Müslim, Salât, 215.

nat eder ve buralarda ona ortak koşulmaması uyarısında bulunur: *"Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın ve kulluk etmeyin."*[3] Risâletin ilk yıllarında Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashâbı, müşriklerle birlikte Mekke'de Mescid-i Harâm'da ibadet ederdi. Hatta Hz. Peygamber (s.a.v) Hacerülesved ile Rüknülyemânî arasında namaz kılardı. Bir zaman sonra müşriklerin engellemeleri ve baskıları artınca ilk Müslümanlar namaz kılmak için farklı yerler aramaya başladılar. Bunun neticesinde uzak vadilerde ve gözden ırak bazı evlerde namaz kılmaya başladılar. Hz. Ebû Bekir (r.a) gibi bazı sahâbîler de kendi evlerinin bir bölümünü mescit edindiler. Mescide dönüştürülen bu evlerden biri de Dârülerkam'dır. İlk mescidin Ammâr b. Yâsir b. Âmir el-Ansî (ö.37/657)[4] veya Hz. Ebû Bekir tarafından yapıldığına dair rivâyetler bulunmaktadır.[5] Müşriklerinin baskısı ve Mescid-i Harâm'ın varlığı hicret öncesi Mekke'de mescitlerin gelişmiş İslâmî bir müessese olarak ortaya çıkmasına engel oldu.

Medine döneminde ise mescitler gelişti ve İslâmî bir müessese olarak önemli fonksiyonlar icrâ etti. Hatta Hz. Peygamber'in (s.a.v) Medine'ye hicretinden iki yıl öncesinde Medineli Müslümanlar, muhtelif yerlerde mescitler inşâ edip buralarda bir araya gelerek namaz kılmaya başladılar. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in ziyareti ve namaz kılması ile Medine'de inşâ edilmesine vesile olduğu mescitler tespit edilecek ve söz konusu mescitlerin günümüzdeki durumlarına temas edilecektir.

1. Hz. Peygamber'in Mescit Ziyaretleri

Hz. Peygamber (s.a.v) çeşitli vesilelerle Medine'nin muhtelif köy ve mahallelerini ziyaret eder, buralarda namaz kılar ve dua ederdi. Şayet bu mekânlarda daha önce Müslümanlar tarafından inşâ edilen bir mescit varsa burayı ziyaret eder ve ibadetini bu mekânda ifâ ederdi. Hz. Peygamber Medine'ye geldikten sonra Mescid-i Nebevî'den uzak oldukları için burada namazlara iştirak edemeyen bazı Müslümanlar, mahallelerinde mescit yapmak için Hz. Peygamber'in gelip bir yerde namaz kılmasını ve namaz kıldığı bu yeri mescit edinme taleplerini ona ilettiler. Bu talep bazen mahalle sakinleri tarafından bazen de kendi evlerinin bir bölümünü aile efradı için mescit olarak tayin etmek üzere bir hane halkı tarafından gelmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) bu isteklere icâbet etmiş ve göste-

[3] Cin, 18.

[4] İbn Sa'd, Ebû Abdullah b. Sa'd el-Hâşimî, *et-Tabakâtü'l-kubrâ* (thk. İhsân Abbâs), Dâr sâdir, Beyrut, 1968, III, 250; İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf Abdullah, *el-İstî'âb fî me'rifeti'l-ashâb*, Dârü'l-cîl, Beyrut, 1992, II,476-481; İbnü'l-Esîr, Ali b. Ebü'l-Kerem eş-Şeybânî, *Üsdü'l-Ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1994, IV,139; İbn Hacer, Şihabüddin Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe, fî temyîzi's-sahâbe*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1994, II,512-513; M. Fayda, "Ammâr b. Yâsir", DİA, III,75-76.

[5] İbn İshâk, Muhammed b. İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, Dârü'l-fikir, Beyrut, 1978, s. 218.

rilen yerlerde namaz kılmıştır. Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yerlere mescitler inşâ edilmiştir. Bu inşâ faaliyeti, Hz. Peygamber hayatta iken olduğu gibi vefatından sonra da devam etmiştir. Ömer b. Abdülaziz Medine valisi iken Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bazı yerlere mescitler inşâ ettirmiştir.

2. Hz. Peygamber'in Bizatihi İnşâ Ettiği Mescitler

2.1. Kuba Mescidi

Mescit, Kubâ köyünde bulunmasından dolayı bu isimle adlandırılmıştır. Köy de burada bulunan bir kuyudan ismini almıştır. Bu mescit, Hz. Peygamber'in (s.a.v) Medine'de inşâ ettiği ilk mescit olması, Kur'an'ı Kerim'in ondan söz etmesi, takva üzerine inşâ edilmiş olması, orada namaz kılmanın bir umreye denk kılınması ve hicri tarihin başlangıç noktasını teşkil etmesi gibi özelliklerden dolayı İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Hz. Peygamber, (s.a.v) Medine'ye geldiğinde ilk olarak Kubâ köyünde Evs'in bir kolu olan Amr b. Avf oğullarından Külsûm b. Hidm'in evinde misafir oldu. Genişliğinden dolayı daha uygun gördüğü Sa'd b. Hayseme'nin evinde sohbet etti. Geldiği ilk gün Kubâlılar ile birlikte orada bulunan boş bir arazide mecit inşâ etmeye başladı. Hz. Peygamber bizatihi taş taşıyordu. Ashâb taşıdığı taşı ondan almak istediğinde kabul etmiyor ve "Git bunun bir benzerini al gel!" diyordu. Abdullah b. Revâha da bir yandan çalışırken bir yandan da şiir okuyarak çalışanların yorgunluğunu dindiriyordu. Hz. Peygamber de söylediklerinde ona iştirak ediyordu.[6]

Kıblenin Kâbe'ye tahvilinden sonra Hz. Peygamber (s.a.v) Kubâ mescidinin kıblesini Kâbe'ye doğru olacak şekilde yeniden düzenledi. Hulefâ-yi Râşidîn döneminden itibaren Kubâ mescidi birçok defa imar gördü. Osmanlı döneminde II. Mahmud mescidi, fakirler için yapılmış ribâtı ve Eris Kuyusu'nun yanındaki imam evini yeniledi. Abdülmecid döneminde de bozulan kısımlar onarıldı. 1984 yılında Suud yönetimi tarafından iki minareli olarak genişletilerek yeniden inşâ edildi.[7]

2.2. Mescid-i Nebevî

Hz. Peygamber'in inşâ ettiği mescitlerin başında Mescid-i Nebevî gelmektedir. Fakat Kubâ mescidinden sonra inşâ edildiği için ikinci sırada ele aldık. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye gelmeden önce Müslümanlar Mescid-i Nebevî'nin inşâ edildiği yerde namaz kılıyorlardı. Hz. Peygamber gelince o da bu mekânda bir süre namaz kıldı ve milâdî 622 yılında Mescid-i Nebevî'yi burada 35 metre uzunluğunda ve 30 metre genişliğinde inşâ etti. Mescid-i Nebevî

[6] İbn Şebbe, Ebû Zey Ömer b. Şebbe en-Nemirî el-Basrî, *Târihü'l-Medine*, Cidde, 1979, I, 40, 51.

[7] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, I, 51.

daha sonraları Hz. Peygamber, hulefâ-i râşidîn ve diğer yöneticiler tarafından tarih boyunca genişletilme ve yeniden inşâ faaliyetine tabi tutuldu. Mescid-i Nebevî müstakil bir çalışmaya konu olabilecek nitelikte ve önemde olduğu için burada ayrıntılara girmeden bu kısa bilgi ile yetiniyor ve onunla ilgili ayrıntılı bilgileri yapılan diğer çalışmalara bırakıyoruz.[8]

3. Hz. Peygamber'in Namaz Kıldığı Yerlerde İnşâ Edilen Mescitler

3.1. Musabbah Mescidi

Hicret esnasında Hz. Peygamber'in (s.a.v) Ebû Bekir (r.a) ile birlikte Medine'deki ilk durağı Benî Üneyf yurdu oldu ve Hz. Peygamber Medine'de ilk sabah namazını burada kıldı. Sabah varılan yer anlamında Musabbah adını aldı. Benî Üneyf yurdunda yer aldığı için Benî Üneyf mescidi diye de adlandırılır. Hz. Peygamber (s.a.v) daha sonraları çeşitli vesilelerle buraya gelir ve namaz kılardı. Bir rivâyete göre burada yaşayan Talha b. el-Berâ hastalandı, Hz. Peygamber (s.a.v) gelip onu ziyaret etti ve şöyle buyurdu: *"Talha'nın yakında vefat edeceğini düşünüyorum. Ölecek olursa bana haber verin ve defni için acele ediniz. Çünkü bir Müslümanın cenazesinin ailesi arasında bekletilmesi doğru değildir."*[9] Benî Üneyf kabilesi, Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yeri mescit olarak inşâ etti ve namazlarını burada kılmaya başladılar.

Musabbah mescidi Kubâ mescidinin güneybatısında olup 400 metre kadar bir mesafededir. Medine tarafından gelindiğinde hicret yolu üzerinde sağ tarafa düşmekte ve Medinelilerin Hz. Peygamber'i karşıladıkları Seniyyetü'l-vedâ' adlı yerin batı tarafındadır. Musabbah mescidi günümüzde harap bir halde olup kalıntıları bulunmaktadır.[10]

3.2. Cuma Mescidi

Mescidin bu ismi almasının nedeni Hz. Peygamber'in (s.a.v) burada ilk Cuma namazını kılmasıdır. Hz. Peygamber Kubâ köyünden Medine'ye doğru giderken Cuma namazı burada farz kılındı ve ilk olarak burada ifâ edildi. Mescit aynı zamanda Benî Sâlim yurdunda bulunduğu için Benî Sâlim, Rânûna vadisinde yer aldığı için Vâdî mescidi diye adlandırılır. Aynı zamanda Âtike ve Ğubeyb isimleri ile de anılır.[11]

[8] Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhammed İlyâs Abdülğanî, *Tarihu'l-Mescidi'n-Nebeviyi'ş-şerîf*, Medine, 1992.

[9] Ebû Dâvud, Cenâiz, 33.

[10] Muhammed İlyas, Abdülğanî, *el-Mesâcidü'l-eseriye fi'l-Medineti'n-Nebeviyye*, Metâbiü'r-reşîd, Medine, 1999, s. 41-43.

[11] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 68; Muhammed İlyâs, *el-Mesâcidü'l-eseriyye*, s. 65.

Hz. Peygamber'in Cuma namazı kıldığı bu mekâna Müslümanlar tarafından bir mescit inşâ edildi. Cuma mescidi tarih boyunca tamir edilip yenilendi. Bunlardan biri de Sultan Bayezid tarafından yapıldı ve yaklaşık dört buçuk asır boyunca ayakta kaldı. Daha sonraları bakımsızlıktan harap olan bu yapı 1993 yılında Suud yönetimi tarafından yıkılarak tekrardan inşâ edildi. Cuma mescidi, Kubâ mescidine 600 metre uzaklıkta olup günümüzde ibadete açık durumdadır.[12]

3.3. Sükya Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir savaşına giderken birçok kuyunun bulunduğu bu mekânda ordusunu denetlemiş, küçük gördüğü kişilerin savaşa iştirak etmelerini engellemiş, burada bulunan sudan abdest almış, namaz kılmış ve Medinelilere dua etmiştir. Bir rivâyete göre Ali (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) ile beraber çıktık. Sa'd b. Ebî Vakkâs'a ait olan Harret-üs Sükyâ'ya varınca Rasûlullah (s.a.v) bana: *"Abdest suyunu getiriniz."* buyurdu. Abdest aldı, kıbleye dönerek şöyle duâ etti: *"Allah'ım! İbrahim senin kulun ve dostun idi, Mekke halkı için sana bereket duâsında bulundu. Ben de senin kulun ve Peygamberinim, Medine halkı için sana duâ ediyorum, Medine halkının ölçeklerini Mekke halkına bereketli kıldığından iki misli bereketli kıl. Her bereketle birlikte iki bereket kıl."*[13]

Hz. Peygamber (s.a.v) burada Medine-i Münevvere'yi Mekke gibi harem ilan etmiştir. Hz. Peygamber'in hizmetinde bulunanlar onun için buradaki Sukya kuyusundan su getirmişlerdir. Öte yandan Hz. Ömer'in de Hz. Abbas'ın elini tutarak onun yüzü suyu hürmetine yağmur duasına çıkma hadisesi burada meydana gelmiştir. Ömer b. Abdülaziz, Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yere bir mescit inşâ etmiştir. Osmanlı döneminde yeniden inşâ edilen bu mescit Anberiye bölgesinde yer alan tren istasyonunun müştemilatında yer almakta ve ibadete açıktır.

3.4. Şeyheyn Mescidi

Şeyheyn, Medine ile Uhud arasında yer alan ve adını orada bulunan iki tepeden alan bir yerin adıdır. Hz. Peygamber (s.a.v) Uhud savaşına çıkarken burada karargâh kurmuş, ordusunu denetlemiş, aralarında Abdullah b. Ömer ve Ebû Saîd el-Hudrî'nin de yer aldığı yaşı küçük olan bazı kişileri buradan geri çevirmiş ve münafıkların başı Abdullah b. Übey üç yüz kişi ile birlikte ordudan ayrılarak geri dönmüştür. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber Uhud savaşına hazırlık için iki zırh giymiştir. Bunlardan birisini evinde, diğerini ise burada giymiştir. Bu nedenle Zırh mescidi diye de adlandırılır. Hz. Peygamber bu mescidin yerinde ikindi, akşam ve yatsı namazları-

[12] Muhammed İlyâs, *el-Mesâcidü'l-eseriyye*, s. 65-69.

[13] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 47-48.

nı kılmış ve burada gecelemiştir. Ümmü Seleme'den (r.a) gelen bir rivâyete göre o, Hz. Peygamber burada iken ona yemek getirmiştir. Söz konusu rivâyette mescidin adı Bedâyi' olarak geçmektedir.[14] Şeyheyn mescidi günümüzde ibadete açıktır.[15]

3.5. Raye Mescidi

Zebâb dağının üzerinde olduğu için Zebâb mescidi olarak da adlandırılır. Karîn mescidi olarak da bilinir. Hendek'in eşilmesi esnasında bu tepenin üzerinde Hz. Peygamber (s.a.v) için bir Türk çadırı kurulmuş ve Hz. Peygamber buradan hendek çalışmasını izlemiştir. Aynı zamanda burada namaz kılmıştır. Ömer b. Abdülaziz tarafından Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yerde bir mescit inşâ edilmiştir. Râye –yani bayrak- ismiyle adlandırılmasının nedeni ise Harre vakasında Mevâlinin bayrağını Yezîd b. Hürmüz tarafından burada dikilmesidir. Öte yandan bir zamanlar bazı valiler tarafından Zebâb tepesinde idamlar gerçekleştirilmiş, Urve b. Zübeyr'in zamanın Medine valisi Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî'ye: "Size hayret ediyorum, nasıl oluyor da Hz. Peygamber'in çadır kurup namaz kıldığı bir yerde insanları idam ediyorsunuz?" şeklindeki uyarısından sonra bundan vazgeçilmiştir.[16]

Hadis ve siyer kitaplarında Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu tepedeyken ashâbın hendek kazdığı, bu kazım esnasında sert bir kayalığa denk geldikleri, ashâbın Selman-ı Fârisî'yi Hz. Peygamber'in yanına gönderip durumu ona bildirdikleri, bunun üzerine Hz. Peygamber'in hendeğe indiği, kazmayı kaldırıp taşın üzerine vurduğu, bunun neticesinde gözleri kamaştıracak kadar kuvvetli bir ışığın çıktığı ve birtakım harikulade olayların meydana geldiği geçmektedir.[17]

3.6. Secde veya Ebû Zerr Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) burada uzun bir secde yaptığı için bu isimle adlandırılmıştır. Şükür mescidi de denilir. Çünkü Hz. Peygamber'in burada şükür secdesi ettiği rivâyet edilir. Ayrıca bulunduğu mevkiden dolayı Buhayrî, el-Esvâf ve es-Sâfile isimleri ile adlandırılır. Ebû Zerr mescidi diye de bilinir. Semhûdî, Ebû Zerr ismi ile anılması noktasında sahîh bir naklin olmadığı söyler. Abdurrahman b. Avf'tan (r.a) şöyle demiştir: Rasûlüllâh (s.a.v) dışarı çıktı. Ben de arkasından gittim. Bir hurma bahçesine girdi ve secdeye kapandı.

[14] Buhârî, Meğâzî, 64; İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 72; el-Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Ebû Tâhir Muhammed b. Yakûb, (ö.817/1415) *el-Meğânimü'l-mutâbe fî me'âlimi Tâbe*, Dârü'l-yemâme, Riyad, 1969, s. 212.

[15] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 63.

[16] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 61, 62; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 49.

[17] Bkz. Bkz. Buhârî, el-Meğâzî, 31; İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Dârü'l-fikr, 1986, IV, 101.

Secdesi uzadıkça uzadı, hatta Allah'ın orada onun canını aldığını zannettim. Kendisine yaklaştım ve ona baktım. Başını kaldırdı ve: "Neyin var ey Abdurrahman?" dedi. Ben de durumu ona anlattım. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Cibril (a.s) bana geldi ve "Sana bir müjde vereyim mi? Yüce Allah şöyle diyor: "Kim sana salâvat getirirse ona rahmetimle karşılığını veririm. Kim sana selam verirse ben de ona selam veririm." dedi.[18]

Günümüzde Ebû Zerr mescidi olarak bilinen bu mescid, Mescid-i Nebevî'nin kuzey tarafında yer alıp 900 metre uzaklıktadır ve 2000 yılında yeniden inşâ edilmiştir.

3.7. Sa'd b. Hayseme Mescidi

Mescide adı verilen Sa'd b. Hayseme b. el-Hâris el-Ensârî Akabe beyatlerindeki temsilcilerden biridir. Hz. Peygamber (s.a.v) hicret yolunda Kubâ'da Kulsûm b. el-Hedem'in misafiri oldu. Aynı zamanda insanlarla Sa'd'ın evinde bir araya gelip sohbet ediyordu. Ev, Kubâ mescidinin kıblesi tarafındaydı. Namaz vakti olduğunda Rasûlüllah (s.a.v) ashâbıyla birlikte burada namaz kılıyordu. Hz. Peygamber'in birçok defa namaz kıldığı bu mekânda daha sonraları bir mescit inşâ edildi. Bu mescit 1984 yılına kadar varlığını korudu. Kubâ mescidinin genişletilmesi çalışmalarında yıkılıp Kubâ mescidine dâhil edildi.[19]

Bu mescidin bir diğer önemli yönü de İslam'da ilk Cuma namazının burada kılınmış olmasıdır. Rivâyetlere göre Mus'ab b. 'Umeyr (r.a) Medine'de tebliğ faaliyetlerine devam ettiği vakit Hz. Peygamber'e bir mektup yazarak Müslümanları haftanın bir gününde bir araya toplamak isteğini iletmiş, Hz. Peygamber de insanları Cuma günü bir araya getirip onlara bir hutbe irâd ederek iki rekât namaz kılmasını emretmiştir. Mus'ab da Müslümanları Sa'd b. Hayseme'nin evinde bir araya getirip ilk Cuma namazını kıldırmıştır. Kimi rivâyetlere göre de ilk Cuma namazını Es'ad b. Zürâre Medine'nin sulak bir mekânında kıldırmıştır. Bu rivâyetlere göre Hz. Peygamber Medine'ye gelmeden önce Müslümanlar orada Cuma namazı kılmışlardır. Cuma namazın farziyeti ise hicret esnasında Benî Sâlim yurdunda gerçekleşmiştir.

3.8. Atbân b. Mâlik Mescidi

Hazrec kabilesinin Benî Sâlim kolundan olan Atbân b. Mâlik'in evi Cuma mescidinin kuzey kapısının yaklaşık 50 metre uzağında yer almaktadır. Atbân Hz. Peygamber'e gözlerinin rahatsızlığından söz etmiş ve sel geldiğinde vakit namazlarını kılmak için mahalle mescidine gitmekte zorlandığını söylemiştir. Hz. Peygamber'den ge-

[18] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 308; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 53.

[19] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 75; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 23.

lip evlerinin bir köşesinde namaz kılmasını ve orayı kendisine mescit edinmek istediğini ona iletmiştir. Hz. Peygamber evlerine gelip nerede namaz kılmasını istediği sormuş, o da evin bir köşesini göstermiştir. Hz. Peygamber gösterilen mekânda kuşluk namazı kılmış, hane halkı da arkasında saf tutmuştur.[20]

3.9. Zülhuleyfe ve Muarras Mescitleri

Medine'ye altı mil mesafede olan Zülhuleyfe mevkiinde birden fazla kuyu ve iki mescit bulunmaktaydı. Bunlardan biri Müslümanların hac için ihrâma girdiği Zülhuleyfe mescididir. Hz. Peygamber burada bulunan bir semure ağacının altında konaklayıp namaz kıldığı için Zülhuleyfe Mescidi Şecere mescidi diye de adlandırılır. Medinelilerin ihram mikâtı olduğu için de Mikât mescidi diye de bilinir. Hz. Peygamber hac ve umre için çıktığında burada namaz kılar ve ihrama girerdi. Diğeri ise Hz. Peygamber'in (s.a.v) Mekke dönüşünde konakladığı Muarras Mescidi'dir. Muarras, geceleyin konaklanan yer anlamındadır. Hz. Peygamber sefer dönüşünde geceye kaldığında şehre girer girmez ordusuyla birlikte uygun bir mekânda konaklar ve gün ağardıktan sonra şehrin içerisine geçerdi. Zülhuleyfe tarafından geldiğinde ise Muarras yolundan gelir ve burada geceleyip namaz kılardı. Muarras Mescidi, Zülhuleyfe Mescidi'nin 200 metre kadar doğusunda yer almaktadır. Zülhuleyfe Mescidi, tarih boyunca çeşitli tamir ve yenileme işlemine tabi tutulmuş ve son olarak Kral Fahd tarafından hac ve umre için ihrâma girenlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeniden inşâ edilmiştir.[21]

3.10. Fesih Mescidi

Fesih Mescidi, Uhud dağına bitişik bir mekânda ve halk arasında Hz. Peygamber'in (s.a.v) Uhud savaşında sığındığı mağara olarak bilinen yarığın alt tarafında yer almaktadır. Bu nedenle Uhud Mescidi olarak da adlandırılmaktadır. Fesih olarak adlandırılmasının nedeni ise "Ey iman edenler! Size 'Meclislerde yer açın' denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size 'Kalkın' denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır"[22] ayetinin burada nâzil olmasıdır. Fesîh ve fush genişlik anlamındadır. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber, Uhud savaşı sonrası burada öğle ve ikindi namazlarını kılmıştır. İlk olarak Ömer b. Abdülaziz (r.a) tarafından yapıldığı tahmin edilen mescit günümüze kadar gelebilmiş ve ibadete açık bir haldedir.[23]

[20] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 32, 73.

[21] Ebû Dâvud, Menâsik, 97; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 161, 162.

[22] Mücâdele, 11.

[23] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 51; İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 57; Muhammed İlyas, *el-Mesâ-*

3.11. Gamame Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye gelen kafilelerin konakladığı yerin bir kısmını musalla haline getirdi. Bayram namazlarını bu alanda kıldırırdı. Mescid-i Nebevi'nin güneybatı yönünde 500 m. uzaklıkta yer alan bu mekâna Menaha denilirdi. Bazen yağmur duası için de burayı kullanırdı. Aynı zamanda Necâşî'nin ölüm haberini alınca buraya gelmiş ve onun için gıyâbî cenaze namazını kılmıştır. Hz. Peygamber, bayram namazı ve yağmur duası için buraya çıktığı zaman kendisini bir bulutun gölgelemesi sebebiyle Gamame adıyla meşhur olmuştur. Ömer b. Abdülaziz Medine valiliği esnasında burayı imar edip bir mescit inşâ etmiş ve bu mescit Musalla adıyla anılmıştır. Gamame Mescidi, Sultan 1. Abdülmecid tarafından yeniden inşâ edilmiş, Sultan II. Abdülhamid döneminde ve 1990'da onarımdan geçirilmiştir. Mescit, Osmanlı mimari tarzını günümüzde de korumaktadır. Ayrıca bu alanda Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali adıyla başka mescitler de bulunmaktadır. Bu mescitlerin inşâ edildiği yerlerde Râşid halifeler bayram namazları kılmıştır. Daha sonraları hatıralarını yâd etmek amacıyla buralarda onların isimleriyle mescitler inşâ edilmiştir. Bu mescitlerin Hulefâ-i Râşidîn ile irtibatı bundan ibarettir. Yoksa onların Mescid-i Nebevî'yi bırakıp burada namaz kılmaları söz konusu değildir.[24]

3.12. Kıbleteyn Mescidi

Kıbleteyn Mescidi, Mescid-i Nebevi'ye 5 km uzaklıktadır. Benî Selîm yurdunda yer aldığı için önceleri bu isimle adlandırılırken Hz. Peygamber'in (s.a.v) namaz kıldırdığı esnada kıblenin Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Haram'a çevrilmesi sebebiyle "Kıbleteyn Mescidi" adını almıştır. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber, öğle veya ikindi namazını kıldırdığı bir esnada ikinci rekâtın sonunda "Seni elbette hoşlanacağın kıbleye döndüreceğiz. O halde hemen Kâbe'ye doğru dön. Ey müminler siz de nerede olursanız olun (namazda) oraya doğru dönün!"[25] âyeti nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber namazı bozmadan hemen Kâbe'ye doğru döndü. Cemaat de döndü. Böylece Kudüs'e doğru başlanan namazın son iki rekâtı Kâbe'ye dönülerek tamamlandı. Bu nedenle iki kıbleli mescit anlamında "Mescid-i Kıbleteyn" adını aldı. Kıbleteyn Mescidi, Ömer b. Abdülaziz, Memluk Sultanı Kayıtbay ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde imar ve inşâ işlemine tabi tutuldu. Daha sonraları 1987'de Suudi hükümeti tarafından yeniden inşâ edildi.[26]

---

cidü'l-eseriyye, s. 155.

[24] Müslim, Salâtü'l-istiskâ, 9; İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 133, 143; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, I, 11; Muhammed İlyas, *el-Mesâcidü'l-eseriyye*, s. 229.

[25] Bakara, 144.

[26] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, s. 68; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, I, 276. 278; Muhammed İlyas, *el-Mesâcidü'l-eseriyye*, s. 284.

3.13. Benî Kurayza Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) Benî Kurayza muhasarasında burada namaz kılmıştır. Fadîh Mescidi'nin doğusunda ve Meserebeti Ümmü İbrahim Mescidi'nin güney tarafında yer almaktadır. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber burada bulunan ve bir kadına ait olan evde namaz kılmış, daha sonraları mescit inşâ edilirken bu ev de mescide dâhil edilmiştir. Mescit günümüzde ibadete açıktır.[27]

3.14. Fadîh Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) Benî Nadîr muhasarasında çadırını burada kurmuş ve altı gün boyunca burada namaz kılmıştır. Daha sonraları Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yerde bir mescit inşâ edilmiştir. Mescidin Fadîh diye adlandırılması nedeni ise içkinin haram kılındığı duyan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sahabeden bir grubun fâdîh diye adlandırılan içkileri mescit inşâ edilmeden önce burada dökmeleridir. Mescit aynı zamanda Benî Nadîr ve Şems Mescidi diye de adlandırılır.[28]

3.15. Meşrebetü Ümmi İbrahim Mescidi

Meşrebe, bahçe anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) ezvâc-ı kirâmından Mâriye el-Kıbtiyye (r.a) validemiz burada ikâmet ederdi. Oğlu İbrahim'i de burada dünyaya getirmiştir. Hz. Peygamber buraya Mâriye'nin yanına gider ve evinin odasında namaz kılardı. Daha sonraları Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu mekânda bir mescit inşâ edilmiştir. Günümüzde bu bahçe, duvarlarla çevrili bir mezarlığın içinde yer almaktadır.[29]

3.16. Mustarâh Mescidi

Hz. Peygamber (s.a.v) Uhud savaşı dönüşünde burada istirahat etmiş ve namaz kılmıştır. Hz. Peygamber daha sonraları Uhud şehitlerini ziyaret ederken de burada konaklamış ve namaz kılmıştır. Aynı zamanda Ahzâb savaşında kazılan hendeğin buradan başladığı rivâyet edilir. Benî Hârise yurdunda yer aldığı için Benî Hârise mescidi diye de adlandırılır. Buhârî'de geçen bir rivâyete göre Benî Hârise kabilesi bu mescitte ikindi namazı kıldıkları sırada Hz. Peygamber ile namaz kılan birisi buraya gelmiş ve namaz kılanlara kıblenin Kâbe olarak değiştirildiği bildirmiş, namaz kılanlar namazın içinde yönlerini değiştirip Kâbe'ye doğru dönmüşlerdir.[30]

[27] Buhârî, Meğâzî, 32; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 34.

[28] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 33.

[29] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 35.

[30] Buhârî, Salât, 31.

3.17. 'Usbe Mescidi

'Usbe, Kubâ mevkiinde yer alan bir mekânın adıdır. Mescit, Kubâ mescidinin batı tarafında yer almaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye hicret etmeden önce muhâcir sahâbîler buraya yerleşti ve Hüzeyfe'nin azatlısı Sâlim onlara bu mekânda namaz kıldırdı. Rivâyetlere göre onlar arasında Kur'an'ı ezber olarak en çok bilen kişiydi. Bu nedenle imâmlık görevini o ifâ ediyordu. Daha sonraları Hz. Peygamber (s.a.v) de bu mescitte namaz kıldı. 'Usbe mescidi günümüzde harap bir halde olup bazı kalıntıları bulunmaktadır.[31]

3.18. Fetih Mescidi (Mesâcid-i Seb'a)

Hendek savaşının meydana geldiği yerde ve Sel' dağının kuzeybatısında Fetih mescitleri diye bilinen birkaç mescit bulunmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v) savaş esnasında bu alanda karargâh kurdu ve buradaki mescitlerde namaz kıldı. Klasik kaynaklar buradaki dört mescitten söz etmektedir. Bunlar Fetih, Selman-ı Fârisî, Ali b. Ebû Tâlib ve Ebû Bekir es-Sıddîk mescitleridir. Ömer b. Hattâb ve Sa'd b. Muâz (Fâtıma Mescidi) mescitleri ise XX. yüzyılda inşâ edilip bunlara eklenmiş ve böylece mescitlerin sayısı altı olmuştur. Buradaki mescitlerin "Yedi Mescitler" olarak meşhur olması ise Sel' dağının sahasında ve altı mescidin sırasında yer alan Benû Harâm mescidinin yeniden inşâ edilerek bunlara ilave edilmesinden kaynaklanmaktadır. Kimilerine göre bu mescitlerin yedincisi Râye mescididir. Hendek bölgesi imara açılmadan önce bu yedi mescit karşıdan sıra halinde görülüyordu.[32]

Yedi mescitlerin ilki olan Fetih mescidinin yerinde Hz. Peygamber (s.a.v) karargâh kurup namaz kıldı, düşmanın mağlup olup geri dönmesi için dua etti. Yüce Allah Hz. Peygamber'in duasını kabul etti, üzerlerine çadırlarını yerinden söken şiddetli bir rüzgâr göndererek düşmanı geri püskürttü ve Müslümanlara zafer nasip etti. Mescidin fetih olarak adlandırılması ise Hz. Peygamber'in, "Müjdeler olsun! Fetih ve Allah'ın yardımı gelecektir." müjdesi sebebiyledir. Kimilerinin Fetih suresinin burada nâzil olduğu iddiası ise doğru değildir. Fetih mescidi Ahzâb olarak da adlandırılır. Bunun nedeni ise Hz. Peygamber'in Hendek savaşında bu mekânda düşman gruplarına yönelik olarak "Allah'ım! Ahzâbı (düşman topluluklarını) yenilgiye uğrat!" diye dua etmesidir. Dağın yüksek bir yerinde yer almasından dolayı A'lâ mescidi diye adlandırılır. Ömer b. Abdülaziz Medine valiliği esnasında Fetih mescidini yeniden inşâ etti. Daha sonraları 1119'da Eyyübîler ve 1853'de Sultan Abdülmecit tarafından yenilendi. Günümüzde Suud yönetimi tarafından Fetih, Sel-

[31] Buhârî, Ezân, 54; İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, II, 663; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, I, 140; Muhammed İlyâs, *el-Mesâcidü'l-eseriye*, s. 124.

[32] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, I, 58-59; Muhammed İlyâs, *el-Mesâcidü'l-eseriye*, s. 131-137; Diyanet İşleri Başkanlığı, Fotoğraflarla Kutsal Topraklar (Hicâz Albümü), Ankara, 2008, s. 147.

man-ı Fârisî ve Ömer b. Hattab mescitleri dışındakiler yıkılmış ve yerlerine yeni bir mescit inşâ edilmiştir.[33]

4. Hz. Peygamber'in Çeşitli Vesilelerle Ziyaret Edip Namaz Kıldığı Mescitler

4.1. İcâbe Mescidi

İcâbe Mescidi, Evs kabilesinin bir kolu olan Benî Muâviye'nin bulunduğu mekânda yer aldığı için Benî Muâviye mescidi diye de adlandırılır. İcâbe mescidi, Hz. Peygamber'in (s.a.v) ziyarette bulunup namaz kıldığı mescitlerden biridir. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber bu mescide ziyarette bulunmuş, mihrabın sağ tarafında iki rekât namaz kılmış ve dua etmiştir. Duasında Yüce Allah'tan üç istekte bulunmuştur. Bunlardan ikisine icâbet edilmiş, birisine ise icâbet edilmemiştir. Mescit bu nedenle İcâbe diye adlandırılmıştır. Konu ile ilgili rivâyet şu şekildedir: "Âmir b. Sa'd babasından naklettiğine göre Rasûlüllâh (s.a.v) bir gün yayladan geldi. Benî Muâviye'nin mescidine uğradı. İçeri girerek, orada iki rekât namaz kıldı. Biz de onunla birlikte namaz kıldık. Hz. Peygamber, Rabbine uzun uzun dua etti. Sonra bize döndü ve şöyle buyurdu: *Rabbimden üç şey istedim; istediklerimden ikisini verdi, birisini ise benden esirgedi. Rabbimden ümmetimi kıtlıkla helak etmemesini istedim. Bu isteğimi yerine getireceğine dair söz verdi. Bir de kendisinden ümmetimi suda boğmakla helak etmemesini istedim, bu isteğimi de yerine getireceğine dair söz verdi. Sonra ümmetimin kendi aralarında kavga edip dövüşmelerine izin vermemesini istedim, bunu benden esirgedi."*[34]

Öte yandan hicretin 9. (631) yılında Medine'ye gelen Necrân heyeti ile Hz. Peygamber arasında Hıristiyanlık konusunda tartışma meydana gelmiş, nazil olan âyet (Âl-i İmrân 3/61) doğrultusunda Hz. Peygamber yanına Hz. Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i alarak Necrân heyetinin yanına gitmiş ve ilgili âyetleri okuyarak kendilerini Mescid-i İcâbe'nin bulunduğu yerde mübâheleye davet etmişti. Ancak Necrânlılar Hz. Muhammed'in peygamber olma ihtimalini göz önüne alarak buna cesaret edememişlerdi. Bu olay sebebiyle adı geçen cami Mescid-i Mübahele diye de anılır.

Abdullah b. Abdullah b. Cabir b. Atîk anlatıyor: Abdullah b. Ömer, Medine köylerinden biri olan Benî Muâviye yurduna uğradı. Onlara: "Rasûlüllâh'ın (s.a.v) bu mescidinizde nerede namaz kıldığını biliyor musunuz?" diye sordu. Ben, "Evet biliyorum." diyerek bir köşeyi gösterdim. Bu sefer, "Orada yaptığı üç duanın ne olduğunu biliyor

[33] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, I, 58-59; Muhammed İlyâs, *el-Mesâcidü'l-eseriye*, s. 137-139; Hicâz Albümü, s. 147-149.

[34] Müslim, Fiten, 20; es-Semhûdî, Nureddin Ebü'l-Hasan Ali b. Abdullah b. Ahmed el-Haseni (ö.911), *Vefâü'l-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1998, III, 38.

musun?" dedi. Ben, "Evet" deyince "Peki söyle öyleyse!" dedi. Ben, "Düşmanların kendilerine karşı galip gelmemesi, Allah'ın onları kıtlık ve açlıkla terbiye etmemesi hususunda dua etti. Bu ikisi verildi. Aralarında nifak sokup birbirlerine düşmemeleri için dua etti. Fakat bu kabul edilmedi." deyince "Doğru söyledin" diye karşılık verdi. İbn Ömer şöyle devam etti: "Fakat adam öldürme, mü'minler arasında kıyamete kadar son bulmayacaktır."[35]

İcâbe mescidi, tarih boyunca işlevini yerine getirdi ve çeşitli dönemlerde tamir ve yeniden inşâya tabi tutuldu. Osmanlı döneminde II. Mahmud ve Sultan Abdülmecid zamanlarında taş ve kireç ile kubbeli bir şekilde inşâ edildi. Daha sonraları harap olan mescit 1997 yılında Suud yönetimi tarafından genişletilerek tekrardan yapıldı. Günümüzde İcâbe Mescidi, Beki' mezarlığına 385 metre, Mescid-i Nebevi'ye 580 metre uzaklıkta olup Kral Faysal Caddesi üzerinde yer almakta ve ibadete açık durumdadır.[36]

4.2. Benû Harâm Mescidi

Hazrec kabilesinin bir kolu olan Benû Harâm yurdunda yer aldığı için bu isimle adlandırılır. Benû Harâm ve Benû Seleme kabilelerinin evleri Kıbleteyn mescidi tarafında yer alıyordu. Yağmur yağdığında sel oluyor ve bu iki kabile Cuma namazı için Mescid-i Nebi'ye gidemiyorlardı. Bu durumu Hz. Peygamber'e (s.a.v) arz ettiler. Hz. Peygamber onlara: *"Sele' dağının üst taraflarına yerleşseniz nasıl olur?"* diye bir teklifte bulundu. Bunun neticesinde Benû Harâm, Sevâd ve Ubeyd oğulları dağın farklı yerlerine yerleşip evlerini ve mescidi inşâ ettiler. Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu mescitte namaz kılıp kılmadığı ihtilaflıdır. Çünkü kimi rivâyetlere göre Benû Harâm kabilesi buraya Hz. Ömer (r.a) döneminde yerleşmiştir.[37]

Kaynaklarda bu bölgede bulunan ve Benû Haram Mağarası diye adlandırılan bir mağaranın varlığından da söz edilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashâbtan bazıları Hendek savaşı günlerinde güvenlik amacıyla bu mağarada gecelemiştir. Hz. Peygamber mağaranın yakınında bulunan su kaynağından abdest alıp namaz kılmıştır. Bir rivâyete göre Hz. Peygamber bu mağarada iken kendisine vahiy gelmiştir. Ebû Katâde kanalıyla gelen rivâyete göre Muâz b. Cebel, Hz. Peygamber'i (s.a.v) aramaya çıkmış ve bulamamıştır. Evinde de bulamayınca kendisine Hz. Peygamber'in bu mağarada olduğu haber verilmiştir. Muaz b. Cebel, Sevâb dağının tepesine çıkıp sağa sola bakmış ve Hz. Peygamber'in bu mağarada olduğunu görmüştür. Muaz b. Cebel bu olayı şöyle nakleder: Mağarada Hz. Peygamber'in (s.a.v) secde halinde olduğunu gördüm. Başını sec-

[35] Muvatta, "el-Kur'ân", 8; el-'Abbâsî, *Umdetü'l-ahbâr*, s. 150.

[36] Muhammed İlyâs Abdülğanî, *el-Mesâcidü'l-eseriye*, s. 36; el-'Abbâsî, *Umdetü'l-ahbâr*, s. 150

[37] es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 44.

deden uzun bir zaman kaldırmayınca vefât ettiğini sandım. Sonra secdeden kalktı ve bana: *"Cebrail (as) burada yanıma geldi ve bana şöyle dedi: 'Yüce Allah sana selam ediyor ve ümmetine ne yapmamı istersin?' diye soruyor.' Ben, 'Allah daha iyisini bilir.' dedim. Bunun üzerine Cebrail gitti ve bir zaman sonra tekrar geldi. Bu sefer, Yüce Allah'ın: 'Ümmetin ile ilgili hoşuna gitmeyecek bir şey yapmayacağım.' dediğini haber verdi. Bunun üzerine ben secdeye kapandım. Kulun Allah'a yaklaşmasının en iyi yolu secdedir."*[38]

Hz. Peygamber zamanında Medine'de inşâ edilen bu mescid, Sele' dağının batı tarafına düşmekte olup Emevî halifesi Ömer b. Abdülaziz'in (rh) Medine valiliği döneminde genişletilmiştir. Günümüzde bazı gönüllüler ve hayır sahipleri tarafından yeniden inşâ edilen mescit ibadete açık durumdadır.

4.3. Benî Dînâr Mescidi

Meğsile ve Muğaysile isimleri ile de bilinen bu mescit, Benî Dinâr yurdunda insanların yıkandığı ve meğâsil diye adlandırılan mekânda yer almaktadır. Bazı rivâyetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v) birçok kez bu mescitte namaz kılmıştır.[39] Bir rivâyete göre Ebû Bekir (r.a) bu kabileden bir kadın ile evlenmiş, aralarında çıkan bir anlaşmazlıktan dolayı Hz. Peygamber'e (s.a.v) haber vermiş, Hz. Peygamber de bunun üzerine onu ziyaret etmek için buraya gelmiştir. Dinâr oğulları da yurtlarını ziyaret eden Hz. Peygamber'den mescit yapmak için bir yerde namaz kılmasını istemişler. Hz. Peygamber'in namaz kıldığı bu yerde bir mescit inşâ etmişlerdir.[40]

4.4. Benî Zafer Mescidi

Benî Zafer yurdunda yer aldığı için bu isimle adlandırılır. Halk arasında Hz. Peygamber'in (s.a.v) katırının buraya bağlandığı ve ayaklarının orada bulunan bir taşın üzerinde iz bıraktığı inanışı vardır. Bu nedenle el-Bağle mescidi diye de adlandırılır.[41] Rivâyetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v) bu mescidi ziyaret etmiş ve mescidin içinde bulunan bir taşın üzerinde oturmuştur. Taberânî'de yer alan ve Muhammed b. Fudâle ez-Zaferî'den nakledilen bir rivâyete göre Hz. Peygamber (s.a.v) Benî Zafer yurduna beraberinde İbn Mesûd, Muâz b. Cebel ve sahâbeden bir grup ile birlikte gelmiş, bir Kur'ân hafızından Kur'ân okumasını istemiştir. O da Kur'an'dan bir bölüm okuyup *"Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak!"*[42] âyetine gelince

[38] Heysemî, Ebü'l-Hasan Ali b. Ebû Bekr, *Mecmeü'z-zevâid ve menbeü'l-fevâid*, Mektebetü'l-kudsî Kahire, 1994, II, 288; Muhammed İlyâs Abdülğanî, *el-Mesâcidü'l-eseriye*, s. 44-50.

[39] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, I, 70

[40] el-'Abbâsî, *Umdetü'l-ahbâr*, s. 168.

[41] es-Semhûdî, *Hulâsetü'l-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ*, el-Mektebetü'l-'ilmiyye, Şam, 1972, II, 296.

[42] Nisâ, 41.

Hz. Peygamber (s.a.v) sakalı ıslanıncasına ağlamış ve *"Ey Rabbim! Aralarında olduklarıma şahidim. Görmediklerime nasıl şahitlik edeceğim?"* buyurmuştur.[43]

Bu olay Buhârî'de şu şekilde geçmektedir: "Abdullah b. Mesûd (r.a) şöyle dedi: Rasûlüllâh (s.a.v) *"Bana Kur'an oku!"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü, Kur'ân sana indirilmişken ben mi sana Kur'ân okuyayım?" dedim. Rasûlüllâh (s.a.v) : *"Kur'an'ı başkasından dinlemekten pek hoşlanırım."* buyurdu. Bunun üzerine ben kendilerine Nisâ sûresini okumaya başladım. *"Her ümmetten bir şâhit getirip seni de bütün bunlara şâhit tuttuğumuz zaman onların durumu nice olur?"* anlamındaki âyete geldiğimde, *"Şimdilik yeter!"* buyurdu. Bir de baktım Rasûlüllâh, iki gözü iki çeşme ağlıyordu.[44] Yeri belli olan bu mescit günümüzde mevcut değildir.

4.5. Sebak Mescidi

Mescid-i Nebevî'nin kuzeybatısında yer alan bu mescit, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde cihâda hazırlık için at yarışlarının düzenlendiği ve savaş hazırlıklarının yapıldığı bir yerde inşâ edilmiştir. Son olarak 1971 yılında Kral Faysal tarafından yenilenmiştir. Bu mescitte Hz. Peygamber'in namaz kıldığı sabit değildir.

Sonuç

Bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) , "Yeryüzü bana mescit kılındı." (Buhârî, Salât, 56) buyurur. Bunun gereği olarak Hz. Peygamber çeşitli vesilelerle bulunduğu yerlerde namaz vakti girdiğinde namazlarını edâ etmiştir. Bulunduğu bu mekânlarda şayet Müslümanlar tarafından ibadetlerini yapmak için bir mescit inşâ edilmişse burada namaz kılmayı ve dua etmeyi tercih etmiştir. Bir yerde uzun bir müddet kalmışsa orada bir mekânı kendisine ibadetgâh olarak seçmiştir.

Müslümanlar Hz. Peygamber'in (s.a.v) namaz kıldığı bu mekânlara değer atfetmiş, o daha hayatta iken veya vefatından sonra Hz. Peygamber'in secdegâhlarını tespit edip bir hatıra olarak buralara mescitler inşâ etmişlerdir. Sözkonusu mescitlerin tespiti ve imarı noktasında dönemin Medine Emevî valisi Ömer b. Abdülaziz'in rolü büyüktür. Müslümanların geçmişte Hz. Peygamber'in hatıratına gösterdikleri bu hassasiyet günümüzde maalesef görünmemekte ve bu mescitlerin önemli bir kısmı harap haldedir. Bu yerlerin tespiti ve şanlarına yakışır bir şekilde yeniden inşâsının Hz. Peygamber'e karşı bir sorumluluk ve vazife olduğu kanaatindeyiz.

[43] Teberânî, Süleyman b. Ahmed Ebü'l-Kâsım, *el-Mu'cemül-kebîr*, (thk. Hamdî es-Selefî) Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1994, XIX, 243; es-Semhûdî, *Vefâü'l-vefâ*, III, 36.

[44] Buhârî, Fezâilü'l- Kur'ân 33, 34; Müslim, Müsâfirîn 247.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Abdülhamid el-'Abbâsî, *Umdetü'l-ahbâr fî Medîneti'l-Muhtâr*, ts, yy.

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *el-Müsned* (thk. Şuayb el-Arnaût ve Âdil Mürşid), Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1995-2008.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), *el-Câmiü's-sahîh*, Beytü'l-efkâr, Riyad, 1998.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Fotoğraflarla Kutsal Topraklar (Hicâz Albümü), DİB Yayınları, Ankara, 2008.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî (ö.275/888), *Sünen-i Ebî Dâvûd*, Dâr İbn Hazm, Beyrut 1997.

el-Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Ebû Tâhir Muhammed b. Yakûb, (ö.817/1415) *el-Meğânimü'l-mutâbe fî me'âlimi Tâbe*, Dârü'l-yemâme, Riyad, 1969

es-Semhûdî, Nureddin Ebü'l-Hasan Ali b. Abdullah b. Ahmed el-Hasenî (ö.911/1505), *Vefâü'l-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1998.

....., *Hulâsetü'l-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ*, el-Mektebetü'l-'ilmiyye, Şam, 1972.

Heysemî, Ebü'l-Hasan Ali b. Ebû Bekr, *Mecmeü'z-zevâid ve menbeü'l-fevâid*, Mektebetü'l-kudsî, Kahire, 1994.

İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf Abdullah, *el-İstî'âb fî me'rifeti'l-ashâb*, Dârü'l-cîl, Beyrut, 1992.

İbn Hacer, ihabüddin Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (.852/1448), *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1994.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, Dârü'l-fikir, Beyrut, 1978.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer (ö.774/1372), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Dârü'l-fikr, 1986.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah b. Sa'd el-Hâşimî, *et-Tabakâtü'l-kubrâ*, (thk. İhsân Abbâs), Dâr sâdir, Beyrut, 1968.

İbn Şebbe, Ebû Zey Ömer b. Şübbe en-Nemirî el-Basrî (ö.262/875), *Târihü'l-Medine*, Cidde, 1979.

İbnü'l-Esîr, Ali b. Ebü'l-Kerem eş-Şeybânî, *Üsdü'l-Ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut, 1994.

M. Fayda, "Ammâr b. Yâsir", DİA, III,75-76.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah (ö.179/795), *el-Muvatta*, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 2007.

Muhammed İlyâs Abdülğanî, *el-Mesâcidü'l-eseriye fi'l-Medineti'n-Nebeviyye*, Metâbiü'r-reşîd, Medine, 1999.

....., *Tarihu'l-Mescidi'n-Nebeviyi'ş-şerîf*, Medine, 1992.

Müslim b. Haccâc, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyrî (ö.261/875), *el-Câmiu's-Sahîh*, Beytü'l-efkâr, Riyad, 1998.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed Ebü'l-Kâsım, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, (thk. Hamdî es-Selefî) Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1994.